

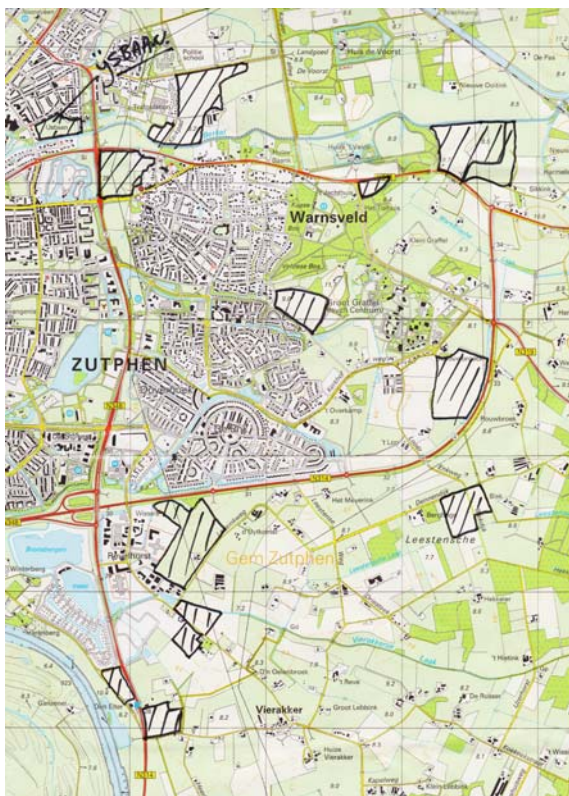

Weidevogelbescherming 2011 Zutphen en omstreken

Net als in 2010 beperkt dit verslag van de weidevogelbescherming zich niet tot de Tichelbeekse Waarden, maar nemen we de activiteiten binnen de hele gemeente Zutphen mee. In het buitengebied van Warnsveld en aan de zuidkant van Zutphen gebeurt de bescherming al zeker acht jaar, in de Tichelbeekse Waarden - de IJsseluiterwaarden aan de Hovense kant van Zutphen - is dit het zesde jaar dat we er actief aan weidevogelbescherming doen.

Omvang

In de Tichelbeekse Waarden en het binnendijksgebied bij de Hoveniersweg (kaart 2) heeft in 2011 geen uitbreiding plaatsgevonden: 78 ha (75 ha grasland, 3 ha bouwland). Het veldwerk hier is wederom gedaan door Warner Jan de Wilde (zuidelijk deel) en ondergetekende samen met Joke Brouwer (middengebied en de percelen ten noorden van de spoorbrug en binnendijks bij de Hoveniersweg).

Kaarten 1 en 2. De ligging van de percelen met weidevogelbescherming ten oosten (kaart links) en ten westen (kaart rechts) van de IJssel.

Op percelen rond Warnsveld en Zutphen ten zuiden van de rondweg N314 (kaart 1) is de bescherming gedaan door de gebroeders Jos en Fons Roording en Warner Jan de Wilde. Had hun werkgebied in 2010 nog een omvang van 50 ha, vnl. bouwland, in 2011 is het enigszins afgenomen tot 46 ha (10 ha grasland, 36 ha bouwland). Die afname komt door het afvallen van twee

percelen bij de Dennendijk die door de onrust van de aanleg van een gasleiding en sportvelden niet interessant meer waren voor vogels. Wederom is de ijsbaan van Zutphen meegenomen, een heel interessant graslandje met verrassend veel legsels, ingeklemd tussen de bebouwing van Zutphen en de Berkel (kaart 1).

In tabel 1 staat de omvang van weidevogelbescherming en het aantal vrijwilligers en boerenbedrijven die daar bij betrokken zijn. Het aantal vrijwilligers is in 2011 met één persoon toegenomen, het aantal bedrijven met twee afgenomen.

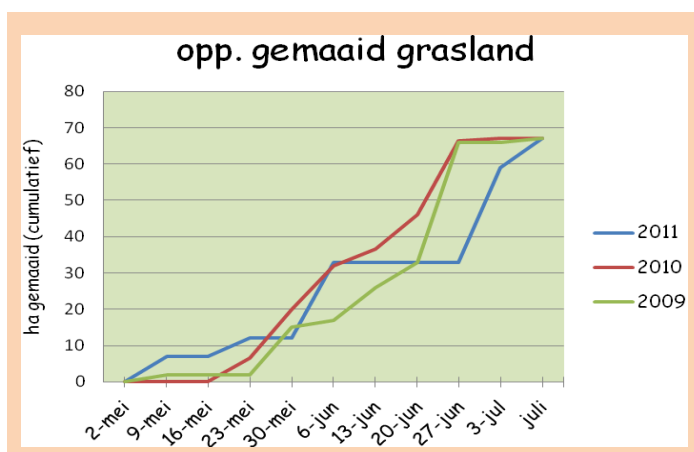
Tabel 1. De omvang, het aantal vrijwilligers en bedrijven van de weidevogelbescherming rond Zutphen en Warnsveld. De gegevens van 2007 zijn deels gebaseerd op een schatting.

	2007	2008	2009	2010	2011
Oppervlakte grasland	67	67	78	87	85
Oppervlakte bouwland en overige land	ca 70	72	30	43	39
Oppervlakte totaal	ca 137	139	108	130	124
Bedrijven	ca 19	20	22	28	26
Vrijwilligers	5	5	4	4	5

Tichelbeekse Waarden en Hoveniersweg

Beheerafspraken

Net als in de voorgaande jaren heeft de Gemeente Zutphen de vwg Zutphen e. o. € 3.200,- ter beschikking gesteld voor vergoeding aan boeren van het weidevogelbeheer in de Tichelbeekse Waarden en Hoveniersweg. Met dat geld zijn beheercontracten afgesloten van de percelen met weidevogellegsels. Die contracten kenden, naast de vaste afspraak dat bij maaien de nesten ontzien zouden worden, twee varianten, namelijk (1) het op weidevogelrijke percelen laten staan van een 'graseiland', of (2) het hele perceel pas na 15 juni maaien. Vier boeren hebben een contract met een 'graseiland' afgesloten, een vijfde koos er voor om drie (weidevogelrijke) percelen pas na 15 juni te maaien. Over 61 van de 78 ha binnen de Tichelbeekse Waarden was aldus een weidevogelcontract afgesloten.

Grafiek 1. De oppervlakte gemaaid grasland in de Tichelbeekse waarde in de lente van 2009 - 2011.

Perceelgebruik

In de Tichelbeekse Waarden is door het droge voorjaar heel gespreid gemaaid. De eerste drie percelen al op 3 mei, een aantal in de eerste week van juni en de rest begin juli (zie grafiek 1). Dit is gemiddeld later dan de jaren 2009 en 2010. Toen was weliswaar de start later, maar was vrijwel alles al eind juni gemaaid.

Op de vroegst gemaaide percelen lagen begin juni geen nesten meer en liepen slechts op één perceel grutto- en wulpenpullen rond. Het was dan ook alleen zinnig om daar een grasland te laten staan. De gebruiker van dat perceel had geen contract, maar heeft dat op vrijwillige basis gedaan.

Resultaten legsels Tichelbeekse Waarden en Hoveniersweg

In tabel 2 staat een overzicht van de in 2007-2011 gevonden of gelokaliseerde legsels in de Tichelbeekse Waarden en de Hoveniersweg. Nam over de periode 2007-2010 het aantal nesten gestaag af, in 2011 heeft die trend zich gelukkig nauwelijks doorgezet.

Tabel 2. Het aantal gevonden/gelokaliseerde en uitgekomen legsels in de Tichelbeekse Waarden en Hoveniersweg 2007-2010.

	2007	2008	2009	2010	2011
oppervlakte	67	67	77	78	78
scholekster	1	0	2	3	0
kievit	36	15	8	1	5
grutto	8	7	2	0	3
tureluur	17	13	10	7	8
wulp	3	1	2	3	0
wilde eend	0	1	3	0	1
meerkoet	0	2	0	0	0
kwartelkoning	0	1	1	0	0
patrijs	0	0	2	2	1
fazant	0	0	0	2	1
gele kwikstaart	9	9	5	6	4
graspieper	5	4	3	4	7
roodborsttapuit	0	0	1	0	0
rietgors	4	6	2	3	0
totaal	83	59	41	31	30

Is het aantal gevonden legsels in 2011 wederom bescheiden, het percentage legsels dat met succes is uitgebroed is daarentegen in jaren niet zo hoog geweest: 92 procent (tabel 3). Dat is ver boven het landelijke gemiddelde van 76 procent en compenseert de lage uitkomst elders binnen de gemeente enigszins: alle gebieden samen uitkomst 39 procent (in 2010 was dat nog 58 %) De enige geconstateerde verliesoorzaak is wederom predatie (tabel 3).

Verheugend is het dat er weer tenminste 3 paar *grutto's* in de

Tichelbeekse Waarden gebroed hebben. Alle drie de nesten zijn uitgekomen. De pullen hebben zich in eerste instantie langdurig opgehouden in de ongemaaide percelen en bij het grasland, later zochten ze ook de gemaaide percelen op. Net binnendijks heeft in wintertarwe ook een stel gebroed, samen een drietal kieviten. Wellicht dat dit gezin ook de Tichelbeekse Waarden is in getrokken, want op 24 mei zijn er zelfs 5 paar alarmerende grutto's met pullen waargenomen.

Gedurende de hele broedseizoen waren enkele paren *scholekster* aanwezig, aan het einde van het broedseizoen zelfs ook alarmerend. Net als in de voorgaande jaren zijn ze echter niet tot broeden gekomen in de Tichelbeekse Waarden. Wellicht dat die alarmerende ouders met jongen van het binnendijkse bouwland afkomstig waren. Ook ontbraken ze voor het eerst op het bouwland bij de Hoveniersweg.

Foto 1. Als een grutto zo alarmerend boven je hangt, zijn er ongetwijfeld jongen dicht in de buurt.

Was het aantal buitendijkse legsels van de kievit in 2010 tot nul gereduceerd, in 2011 hebben er weer 4 paar gebroed. Er wel pas na de 1e maaisnede op het perceel ten noorden van de spoorbrug, samen met drie paar tureluurs. Waar het vroege maaien begin mei niet goed voor kan zijn! Het vijfde nest lag op een maisperceel bij de Hoveniersweg.

De tureluur deed het redelijk goed met 8 gevonden legsels en tenminste 3, maar waarschijnlijk meer, uitgekomen legsels. Mogelijk een begin van een herstel na een gestage achteruitgang in de voorgaande jaren? Drie turuluurparen vestigden zich pas na het maaien, ondanks de veelvuldige verstoring door uitgelaten honden. De opgedroogde bedding van de strang bij de wasserij vormde een goede schuil- en foerageerplek voor hun pullen. Trouwens ook van een handje vol kievitpullen .

Foto 2. Een van zijn nest wegsliipende wulp.

Van de wulp is in de Tichelbeekse Waarden alleen op Brummens grondgebied een nest met vier eieren gevonden. Het vermoeden bestond dat er in het Zutphense deel twee paar hebben gebroed, maar legsels zijn nooit gevonden. Ten minste één gezin heeft lang door 'onze' graslanden gezworven. Soms kregen we de indruk dat het er drie waren. Maar door hun onduidelijke en misleidende gedrag was dat niet goed vast te stellen.

In tegenstelling tot vorig jaar zijn van de gele kwikstaart, graspieper en rietgors geen nesten gevonden. Wel zijn er verschillende gelokaliseerd door waarnemingen van nestbouw en het aanvoeren van voedsel voor de jongen. De nesten van deze zangvogels lagen vooral op de percelen die na half juni zijn gemaaid. Voor zover bekend zijn ze met succes uitgekomen.

Ook een mooi succes is dat er een paartje patrijs en een vrouwtjes fazant in ruige randen hebben gebroed en later met jongen rond liepen. De patrijzen hadden zelfs 10 kuikens. Slechts één gepredeerd legsels van een wilde eend is er gevonden . Er zullen echter zeker meer wilde eenden en krakeenden gebroed hebben.

Tabel 3. Lotgevallen van de gevonden (of gelokaliseerde) legsels in de Tichelbeekse Waarden/Hoveniersweg 2011.

	gevonden	uit	niet uit	onbekend	verliesoorzaak	
					predatie	onbekend
kievit	5	5	-	-	-	-
grutto	3	3	-	-	-	-
tureluur	8	3	1	4	-	1
wilde eend	1	-	1	-	1	-
fazant	1	1	-	-	-	-
patrijs	1	1	-	-	-	-
gele kwikstaart	4	3	-	1	-	-
graspieper	7	6	-	1	-	-
totaal	30	22	2	6	1	1
percentage	-	92%	8%	-	4%	4%

Verstoring

Net als voorgaande jaren is in 2011 op diverse strategische plaatsen aan hekken en afrastering bordjes gehangen dat de percelen vanwege de weidevogels niet vrij toegankelijk waren. Bovendien heeft de gemeente onder het bord *Hondenuitlaatgebied* een waarschuwing geplaatst dat er niet in de graslanden gelopen mag worden. Onze indruk is dat de meeste bezoekers zich er aan hielden en begrip toonden. Alleen valt dat begrip na het maaien weg en loopt men vaker over het gemaaide perceel, terwijl er dan juist nesten liggen en pullen zich er ophouden.

Helaas vonden er eind mei weer twee viswedstrijden plaats langs de IJssel in het afgesloten deel van de Tichelbeekse Waarden. Probleem hierbij is dat de vissers hun auto's parkeren in de graslanden ter hoogte waar zij vissen. Het naar de auto's heen en weer lopen en de urenlange aanwezigheid van mensen aan de waterkant werkt erg versturend op de nabij broedende weidevogels en in het bijzonder op de aan de waterkant zich ophoudende tureluurpullen. In het najaar van 2011 heeft het bestuur van de vogelwerkgroep met vertegenwoordigers van de hengelsportvereniging overlegd over dit probleem. De vissers hebben toen toegezegd te kijken of ze de wedstrijd pas half juni houden.

Buitengebied Warnsveld en Zutphen-Zuid

In tabel 4 staan de cijfers over de omvang en resultaten van de bescherming sinds 2007 in het buitengebied van Warnsveld en Zutphen-Zuid.

Tabel 4. Het afgezochte oppervlakte (ha) en het aantal gevonden en uitgekomen legsels in het buitengebied Warnsveld en Zutphen-Zuid.

	2007	2008	2009	2010	2011					
grasland	0	0	4	12	10					
bouwland	ca. 70	72	27	40	35					
totaal	ca. 70	72	31	52	45					
	gevonden/gelocaliseerde legsels					uitgekomen legsels				
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
scholekster	3	5	5	8	8	0	0	0	1	2
kievit	70	67	60	59	85	44	9	23	30	21
tureluur	0	0	0	1	2	0	0	0	1	0
totaal	73	72	65	68	95	44	9	23	32	23
	uitkomstpercentage					60%	14%	35%	51%	26%

De weidevogelbescherming in de buitengebieden van Warnsveld en Zutphen vindt voornamelijk plaats op bouwland. Daarop liggen de meeste nesten. Ondanks hun naam hebben *kievit* en *scholekster* wel de voorkeur voor bouwland. Langs de Berkel treffen we ze wel hier en daar op grasland aan. Naar schatting kwamen er 44 paren kievit en 3 paren scholekster tot broeden.

Net als vorig jaar zijn de legsels op de IJssbaan van Zutphen opgespoord en beschermd. Er lagen maar liefst 11 nesten van kievit (van 8 paren) en 2 van tureluur op dit 2 ha grootte drasse perceel.

De resultaten van de gevonden legsels

Verheugend is te zien dat de scholekster weer wat in aantal toeneemt, ondanks dat de resultaten de laatste jaren bedroevend waren. In 2010 leek een begin van een herstel en dat heeft zich in 2011 doorgezet met een zelfde aantal nesten waarvan er twee zijn uitgekomen.

De kievit heeft in 2011, ondanks de droogte, de dalende tendens doorbroken en met 85 nesten een record geboekt! Echter de predatie en verlies door werkzaamheden was ook zeer hoog. Een groot deel van de nesten zal dan ook een vervolglegsel zijn geweest, want naar schatting zaten er 53 broedparen. Uiteindelijk zijn er 21 uitgekomen, 9 minder dan in 2010. Vijf daarvan lagen op de IJsbaan.

Dat daar ook bescherming daar ook nodig was, bleek bij het eerste nest van de tureluur. Kort na de vondst is getracht het te beschermen met een nestbeschermer tegen weidend jongvee. Helaas hebben de pinken toch kans gezien de eieren onder de beschermende kooi te vertrappen. Een tweede poging van dit tureluurstel is jammerlijk mislukt door predatie.

Predatie was ook de oorzaak dat het broedsucces van alle gevonden nesten samen niet best was: slechts 21 nesten (26%) uit (tabel 4). Dat is veel te weinig om de populaties in stand te houden. Naast predatie als belangrijkste verliesoorzaak (60%), zijn ook enkele legsels verlaten (2%) en tijdens agrarische werkzaamheden gesneuveld (10%). Dit ondanks de grote inspanning van de gebroeders Roording om de nesten tijdig te markeren.

Tot slot

Mijn dank gaat uit naar Warner Jan de Wilde voor zijn inspanningen om samen met de wijkagent van de Hoven de rust in de Tichelbeekse Waarden voor de vogels te behouden en het aanleveren van zijn resultaten, en naar Jos en Fons Roording voor het beschikbaar stellen van hun gegevens en opmerkingen op de concept-versie van dit verslag. Daarnaast ben ik de gemeente Zutphen zeer erkentelijk voor het geld waarmee we de beheerafspraken met de gebruikers van haar gronden kunnen vergoeden. En natuurlijk dank ik de boeren voor de medewerking om de weidevogels rond Zutphen en Warnsveld te beschermen. Met de inspanningen in de Tichelbeekse Waarden kunnen we blijven genieten van het laatste weidevogelbolwerk in de omgeving van Zutphen. Een gebied dat weliswaar geen grote aantallen weidevogels huisvest, maar wel broedgelegenheid biedt aan een vrijwel complete weidevogelgemeenschap met steeds schaarser worden soorten als grutto, wulp, patrijs, gele kwikstaart en kwartelkoning.

Frans Parmentier
19 januari 2012